

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 4, Article Number: 3C0086

SOCIAL SCIENCES

Received: April 2011

Accepted: October 2011

Series : 3C

ISSN : 1308-7444

© 2010 www.newwsa.com

Hürrem Sinem Şanlı

Gazi University

hurrem@gazi.edu.tr

Ankara-Turkey

**HALI VE KİLİM İPLİKLERİNİN BOYANMASINDA KULLANILAN RENKLER VE BU
RENKLERİ VEREN BİTKİLER**

ÖZET

Türkiye’de doğal boyacılık bir ata sanatı olarak yüzyıllardan beri yapılmıştır. Doğal boyacılık Türklerde ileri düzeyde uygulanmış ve Dünyada doğal boyacılık açısından örnek teşkil etmiştir. Halı ve kilimlerde doğal boyaların kullanılması, geleneksel yapıda ve sanat değeri taşıyan bu yaygıların tercih edilmesine neden olmaktadır. Özellikle bu halı ve kilimler iç ve dış piyasada kolayca alıcı bulmakta özel fiyatlarla satılmakta ve gelir sağlamaktadır. Halı ve kilim iplikleri boyanmasında bazı bitkilerin tamamı kullanılırken bazılarının ise çiçek, tohum, yaprak, gövde kabuğu, meyve kabuğu, toprak altı sürgünü, kökü vb. kısımları kullanılmaktadır. Boyamada kullanılan bitkilerin renk yelpazesi oldukça geniştir. Ayrıca boyamalara katılan mordanlar da bu renk yelpazesinin daha da artmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada; Türklerde uygulanan doğal boyacılığın tarihsel önemi belirtilmiş, Türkiye’de halı ve kilim ipliklerinde kullanılan renkler gruplandırılmış, bu renkleri veren bitkiler ve bu bitkilerin hangi bölümlerinin boyamada kullanıldığı açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğal Boyacılık, Halı İplikleri,
Kilim İplikleri, Boya Bitkileri, Renkler

**COLOURS USED IN DYEING OF YARNS CARPETS AND RUGS AND THE PLANTS
YIELDING THESE COLOURS**

ABSTRACT

Natural dyeing has been carried out as an ancestral art for hundreds and hundreds years in Turkey. Natural dyeing has been applied at high level by Turks and it has thus constituted a sample for natural dyeing all around the world. That natural dyes are used for rugs and carpets is a reason for preferring these traditional rugs and carpets that have artistic value. Especially these rugs and carpets can easily be marketed in domestic and international markets and sold at special prices and they yield to income. When rugs and carpets are to be dyed, some plants’ bodies are used as a whole and some plants’ flowers, grains, leaves, shells of trunks, fruit shells, shoots growing inwards, roots etc are used. The color range of the plants used in dyeing is quite large. Besides, mordants used in dyeing also widen the color range further. In this study, the historical importance of natural dyeing as applied by Turks was mentioned, colors used in the laces of Turkish rugs and carpets were categorized, plants yielding to these colors and which parts of these plants are used for dyeing were detailed.

Keywords: Natural Dyeing, Carpet Yarns, Rug Yarns,
Dye Plants, Colours

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Türkiye’de ve Dünya’da bitkisel boyacılık yüzyıllardan beri yapılmaktadır. Doğada kendiliğinden yetişen veya kültürü yapılan bitkilerin çiçek, yaprak, gövde, gövde kabuğu, ince dalları, toprak altı sürgünleri, yumru kabuğu, kökü, tohumu, çekirdeği veya tamamından değişik yöntemlerle hazırlanan ekstraktlarla yün, pamuk ve ipek gibi hammaddelerin değişik tekniklerle boyanması işlemine “bitkisel boyacılık” denilmektedir.

Henüz ilkel şartlar altında mağara devrinde yaşayan insanlar süslenmek gereğini duymuşlar ve bu duygularını bazı kemik parçaları, renkli taş ve madenleri, renkli tüyleri vücutlarının çeşitli yerlerine takarak göstermişlerdir. Bu süslenme gereksiniminin etkisi ile uzun zaman önce insanoğlu boyayı bulmuştur. Boya sanatının doğada renk olgusunun aranması ve uygulanması ile başladığına inanılmaktadır (Öztürk,1982). Bitkisel boyaların tarihte kullanıldığını destekleyen kanıtlar bulunmaktadır. Bulunan taş yığınları ve salyangoz kabukları ayrıca mineral kaynaklı boyaların duvar resimlerinde sıklıkla görülmesi bu boyaların elde edildiği ve kullanıldığının bir göstergesidir. Aynı zamanda Meksika ve Peru'daki yerli halkın bitkisel boyama ile uğraştıkları ve Afrika yerlilerinin çeşitli bitkisel boyalarla günlük yaşamlarını renklendirdikleri de bilinmektedir (Uğur, 1988).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bitkilerde boyarmadde; çiçek, meyve ve meyve kabuğu, yaprak, gövde ve gövde kabuğu, kök, toprak altı sürgünü, ince dallar, yumru ve yumru kabuğu gibi bölümlerinde bulunmaktadır. Boya bitkileri; gerek sayılarının çokluğu, gerekse renklerinin çeşitliliği ile doğal boyacılıkta önemli bir yer tutmaktadır. İlk insanların boyacılıkta öncelikle bitkilerden yararlandığı öne sürülmektedir. Bitkisel boyacılığın tarihi gelişimi incelendiğinde Milattan 2000 yıl önce Çinlilerin bitkisel Indigo ve Çin yeşili denilen özel boyalarla ipek dokumaları boyadıkları bilinmektedir. Herodot'a göre eski Yunanlılar boyacılığı biliyor ve uyguluyorlardı. Havaciva (*Alcanna tinctoria*), meşe (*Quercus*) ve ceviz (*Juglans regia*) eski Yunanlılarca bilinen bitkisel boya maddeleriydi. Yine eski Mısır mumyalarındaki sargıların aspir (*Carthamus tinctorius*) çiçekleriyle boyandığı bilinmektedir. Bu bakımdan bitkisel boyacılık sanatı dokumacılık sanatı ile başlamış ve ona paralel olarak gelişmiştir.

Ayrıca M.Ö. 3000 tarihine ait bir Çin kaynağında bitkisel boyalardan söz edilerek Mısırda orta Krallık döneminde sadece boyaların elde edilişleri değil, mordan maddelerinin dahi bilindiği belirtilmektedir (Uğur, 1988). Basma boyacılığının ise Hindistan'da bitkilerden elde edilen boyalarla özel oyulmuş tahta kalıplar yardımı ile yapıldığına dair kanıtlar bulunmaktadır. İbraniler, Fenikeliler ve Venediklilerin boya ile ilgili bilgileri temasta buldukları Yunanlı ve Romalılara aktardıkları tahmin edilmektedir. Bitkisel boyacılığın çok eski tarihlerde kullanıldığını bizlere kanıtlayan en önemli kalıntılar bu boyalar ile boyanmış dokuma parçalarıdır. Renkli ipliklerin kullanımına ait en eski bilgi, çok eski eserlerin günümüze kadar korunduğu ve günümüze ışık tutan bir bölge olan Çatalhöyüktür. Gün yüzüne çıkarılan dokuma parçaları arasında özellikle kökboya (*Rubia tinctorium*) ile boyanmış olduğu sanılan kırmızı işlemeli bir bohça bulunmuştur. Ayrıca bu dokumaların bulunması içinde boya yapılan bütün alet ve malzemeleri barındıran boya atölyelerinin varlığını da kanıtlamıştır. Oldukça profesyonel ortamlarda bitkilerden boya elde edildiği; dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan kazılarda bulunan M.Ö.12.yy.'a ait dokuma parçalarında da görülmektedir (Barber, 1992).

Bitkilerle yapılan boyamalarda çok eski yıllardan beri mordan kullanıldığı belirtilmektedir. Boyamadan önceki mordanlama işlemi alüminyum ve demir tuzları ile tanenler kullanılmıştır. Özellikle pamuk boyanmasında kullanılan tanenler mazıdan elde edilmiştir. Önceleri demir ve alüminyum tuzlarını az miktarda içeren toprak ve killerin kullanıldığı sanılmaktadır. Sümerler M.Ö. 3000 yıllarında şapı ve demir sülfatı saf olarak elde etmişlerdir. Böylece, şap saf durumda bilinen ve elde edilen ilk kimyasal bileşiklerden biridir. O dönemlerde en çok tutulan şap; Mısır şapıdır. Anadolu'da ise şap M.Ö. 2000 yıllarında Hititler tarafından üretilmiştir. Anadolu aynı zamanda şap madeni yataklarınca da zengin olduğu için Avrupa'nın şap ihtiyacını Anadolu'dan karşıladığı belirtilmiştir. Sülfat veya tartarat biçiminde alüminyum içeren bazı likenler içlerinde mordan da taşıdıklarından doğrudan boyama işlemlerinde kullanılmışlardır. (Dölen, 1992; Harmancıoğlu, 1955).

Türkiye'de özellikle kırsal kesimde yapılan dokumalara talebin artması, bu dokumaların folklorik ve yerel özelliklerinin yanında onların bitkiler kullanılarak boyanmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Elde edilen bu renkler; gözü yormayan, pastel ve doğaya yakın tonları ile halı ve kilimlere yansımış ve insanoğlunun günlük yaşamında görmek istediği rahatlatıcı unsurlar haline dönüşmüştür.

Bir ata sanatı olan dokumacılık, Anadolu'da bitkisel boyacılıktan ayrı düşünülmemelidir. Anadolu'da genellikle kadınlar boya bitkilerini ustaca kullanarak boyarmaddeleri kendileri elde etmiş ve lif, iplik, kumaşları boyamışlardır. Türk toplumuna ait dokuma bulgularında izlenen renk bilinci Anadolu Prehistorya döneminde de izlenmektedir. Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait renklendirme yöntem ve bilgileri şer' i mahkeme sicilleri ile arşiv vesikalarında görülmektedir. Çeşitli yörelerde bitkisel boya tarımının yapıldığı ve hatta yurtdışına satıldığı kayıtlarla belgelenmektedir (Durul,1985; Harmancıoğlu,1955).

Bitkisel boyacılık 19. yy sonlarına kadar gelişme göstermiştir. Anadolu' da bitkisel boyacılıkta kullanılan pek çok rengi veren bitkilerin ziraati yapılmış, kökboya, cehri, safran gibi bitkiler dünya çapında önemli bir yer tutmuştur.

Önemli bitkilerden olan kökboya boyacılık tarihinde "Türk kırmızısı, Edirne kırmızısı, Alizarin, Lizarin adlarıyla da tanınmaktadır (Uğur,1988). Eskilerde çok geçerli olan alizarin boyasının ilk kez Orta Doğu' da bazı bitkilerin köklerinden elde edildiği bilinmektedir. Aslında Alizarin adının Ali Zari' den geldiği ve Ali Zari'nin bir Acem olduğu Avrupa kitaplarında yer almaktadır.

Birçok el sanatı için gerekli boyayı uzun yıllar bitkilerden elde eden Türkiye, eskiden iyi bir bitki boyası ihraç eden ülke olarak tanınırdı. 1700 lü yıllarda Türkiye tek başına Dünya'daki kökboya ihtiyacının 3 te 2 sini karşılamakta ve 1875 yılına kadar yalnız İzmir limanından çıkan kökboyanın yurdumuza getirmiş olduğu gelir miktarı 500.000 altın lirayı geçmekte idi (Harmancıoğlu,1955).

Alaşehir, Aydın, Bursa ve Edirne Osmanlı İmparatorluğu'nun kökboya üretilen boyahaneleriyle meşhur şehirleriydi. Evliya Çelebi'ye göre Alaşehir'de 70, Aydın'da yine o kadar boyahaneye karşılık, İzmir'de Basmane civarından geçen Boyacı deresi etrafında 20 boyahane mevcuttu. Yine 1756 tarihli Bursa mahkeme kayıtlarında, Türk kırmızısının özellikle Bursa, Edirne ve İzmir şehirlerinde boyandığı söylenmekte ve bu bilgilerde, Evliya Çelebinin daha erken bir tarihte verdiği bilgileri doğrulamaktadır (Uğur,1988).

Amerikan İç harbi sırasında İngiltere' de yaşanan pamuk sıkıntısı ve buna bağlı olarak Anadolu' da pamuk üretimine teşvik eden genel bir kampanya açılmıştır. Buna bağlı olarak 19. yy'ın ilk yarısında kökboya tarımı yapılan alanlar yerlerini tütün ve pamuğa

bırakmışlardır. Bitkisel boyalardan cehri ise varlığını kökboyadan daha fazla devam ettirmiştir. Birinci dünya savaşından önce batmanı (2.5-10 kg.) bir altın liraya kadar satıldığından dolayı cehriye halk arasında altın ağacı denirdi. Cehriler piyasalarda yetiştikleri yerlere göre; Tokat, Çorum, Amasya, Sivas, Kayseri, Ürgüp, Niğde, Konya, Yozgat cehrisi diye işlem görürdü. Tokat, Kayseri, Ankara cehri ticaretinin ileri merkezleri, İstanbul, İzmir ve Samsun ise önemli ihraç limanları idi. Kimyasal boyaların yurdumuza girmesiyle kökboya gibi cehri ziraati de sönmüş ve cehri eski alıcılarını kaybetmiştir (Baykara, 1967).

Bir başka boya bitkisi olan safranın Anadolu'da 3500 yıldan beri tarımı yapılmaktadır. Tokat'ta yetişen safranın Hindistan'a kadar dışsatımının yapıldığı belirtilmektedir. Safranbolu kasabası ismini yörede bol miktarda yapılan safran tarımından almıştır. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı sırasında Türk Ordusunun çadırlarının ve uniformalarının boyacı sumacı ile boyandığı bilinmektedir (Uğur, 1988).

Kimyasal boyaların kullanımı, Osmanlıların 1891 deki Viyana sergisinden sonra batı ile sıkı ilişkileri sonucu alizarin ve anilin boyaların ithali ile başlamıştır (Soysaldı,1999). Ancak suni boya kullanmaya başlamadan kısa bir süre önce 1855 deki Paris Güzel Sanatlar Sergisine Osmanlı İmparatorluğu birçok el sanatı ürünü yanında çeşitli bitkisel boyarmaddeler ile katılmıştır. 1855 Paris Güzel Sanatlar Sergisi ve Osmanlı İmparatorluğundaki Yansımaları isimli sergiye Osmanlı İmparatorluğu Tarım ve Endüstri ve Güzel Sanatlar bölümlerinden oluşan iki ayrı alanda katılmıştır. Bu açıdan güzel sanatlara geniş bir yer ayrılmış olan ilk sergi olma özelliği de taşıyan sergide, Osmanlı İmparatorluğu'nu Champs-Elysees Endüstri Sarayında sergilenen yaklaşık 2000 parça eser temsil etmiştir. Bu sergi Anadolu'nun bitkisel boyacılık açısından çok ileri düzeyde olduğunu kanıtlamaktadır (Küçükerman, 2002).

Osmanlılar zamanında Bursa, İstanbul, Edirne, Tokat, Kayseri, Konya gibi dokumacılığın geliştiği illerde bitkisel boyacılıkta çok gelişmiş ve uygulanmıştır. Bu önemli boyacılık merkezlerinden başka yöresel ihtiyaçları karşılamak amacıyla Anadolu'nun hemen her tarafında boyacılık yapılmış ve özel kurulmuş boyalık ve cehriliklerde geniş ölçüde boya bitkileri yetiştirilmiştir. Günümüzde de bazı yörelerimizde "Cehrilik", "Boyalık" gibi adlarla anılan yerlerin bulunması bu görüşü doğrulamaktadır. Bu bakımdan özellikle bitkisel boyalarla boyama; Türk halı, kilim, cicim ve kumaşların dokunmasında kullanılan iplikleri boyamada başvurulan yaygın bir teknik olmuştur.

1882'den itibaren ülkemize giren kimyasal boyalardan önce kullanılan bitkisel boyalar önemli yer tutmuştur. Boyacılık sanatı lonca sisteminin güvenli, sıkı denetimi altında ancak belli kişilerce yapılabilmekteydi. Bu nedenle kaliteli renkler elde ediliyor ve ülkemizde üretilen boyalar ile boyanmış eşya her yerde ısrarla aranıyordu. Bu zanaat yüzyıllar boyunca devam etmiş ve uzun deneyler sonrası ortaya çıkan renklerin çeşitliliği, dış etkilere karşı dayanıklılığı, birbirleriyle olan uyumları sır olarak saklanmış, babadan oğula geçmiş ve gizliliği korunmuştur. Her boyacı şöhretini kendine mal ettiği renkle bilinir ve tanınırdı. Mesela siyah rengi elde ederken içine kattığı bitki ve diğer maddeleri sadece kendisi bilir, bir başkasına asla açıklamazlardı.

Anadolu'da kökboya ve cehri bitkilerinin dışında boyacılıkta yararlanılan pek çok bitki bulunmaktadır. Bunlar arasında ceviz-*Juglans regia*, derici sumacı-*Rhus coriaria*, boyacı sumacı-*Cotinus coggygia*, palamut meşesi-*Quercus aegilops*, mazı meşesi-*Quercus infectoria*, nar-*Punica granatum*, havaciva-*Alkanna tinctoria*, kızılağaç-*Alnus glutinosa*, sütleğen-*Euphorbia tinctoria*, ayva-*Cydonia vulgaris*, yarpuz-*Mentha tomentosa*, labada-*Rumex conglomeratus*, sergil-

Plumbago europeae, soğan-*Allium cepa*, kadıntuzluğu-*Berberis crataegina* gibi birçok bitkiler yer almaktadır.

Boya bitkilerini en güzel şekilde kullanan Türkler sanat değeri çok yüksek olan eserler bırakmışlardır. Cami, mescit ve türbelerde korunan ve müzelerde sergilenen en az birkaç yüzyıllık tarihi olan halı ve kilimler arasında boyacılık bakımından önem taşıyan orijinal ve değerli eserler bulunmaktadır.

İlk kimyasal boya olan Prusya mavisi 1704 yılında keşfedilmiş böylece boyacılık tarihinde yeni bir devir başlamıştır. 1740 yılında Bartın İndigo'yu kükürt içinde eriterek indigo karmenini 1850 yılında William Perkin, maden kömürü katranından, oksitleyici maddelerin yardımıyla anilini, 1860 Bayer indigo'yu 1868 yılında Giraber ve Liberman Alizarini, 1884 yılında Biottiger pamuğu doğrudan boyaya kongo kırmızısı kimyasal olarak elde etmişlerdir (Federsen-Fieler, 1982). Boyacılık tarihindeki bu kimyasal boyaların bulunması ve bunların tekstile ve tekniğe uygulanması gerek dünyada gerekse Türkiye'de bitkisel boyalara olan talep giderek azalmıştır.

Son yıllarda bitkisel boya ile halı ve kilim ipliği boyama yeniden gündeme gelmiştir. Bitkisel boya ile boyanan ipliklerle dokunan halı ve kilimlerin turistik açıdan önemli olması, iç ve dış piyasada beğeni kazanması bu sanatı geliştirme çalışmalarını olumlu yönde etkilemiştir. Uzun yıllardan beri uğraşılan bu ata sanatını yaşatmak, sürdürmek ve bir gelir kaynağı haline getirmek için birçok kamu kuruluşu, üniversiteler ve özel sektörde çeşitli çalışmalar başlamış ve yürütülmektedir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMALAR (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Türkiye'de yetişen önemli bitkisel boya ile boyamada kullanılan kısmı ve verdiği belli başlı renkler tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye'de bitkisel boyacılıkta kullanılan bazı bitkiler ve elde edilen renkler
(Table 1. Some Plants used in Dyeing Plant in Turkey and the Resulting Colors)

Bitki Türleri	Boyamada Kullanılan Kısımlar	Elde Edilen Renkler
Kökboya (<i>Rubia tinctoria</i>)	Bitkinin toprakaltı sürgünleri	Kahverengi-kırmızı
Cehri (<i>Rhamnus tinctoria</i>)	Meyveleri	Sarı ve kahvenin tonları
Aspir (<i>Carthamus tinctorius</i>)	Bitkinin gövdesi	Sarı-yeşil sarı
Ceviz (<i>Juglans regia</i>)	Bitkinin tüm aksamı	Haki ve yeşilin tüm tonları
Soğan (<i>Allium cepa</i>)	Yumur dış kabukları	Koyu kahve-turuncu
Asma (<i>Vitis vinifera</i>)	Yaprakları	Yeşilin tonları
Kızıl çam (<i>Pinus brutia</i>)	Gövde kabukları	Sarı-yeşil
Sütleğen (<i>Euphorbia tinctoria</i>)	Bitkinin tamamı	Sarı-yeşil ve tonları
Labada (<i>Rumex conglomeratus</i>)	Tohumları	Kahverengi ve tonları
Kadıntuzluğu (<i>Berberis crataegina</i>)	Bitkinin tamamı	Sarı ve tonları
Nar (<i>Punica granatum L.</i>)	Meyve kabukları	Sarı, kahverengi, siyah
Nane (<i>Mentha pulegiem</i>)	Bitkinin tamamı	Sarı-yeşil-gri
Kekik (<i>Thymus kotschyanus</i>)	Gövde-yaprakları	Sarı, yeşil
Hayıt (<i>Vitex agnus</i>)	Yaprakları	Sarı, kırmızı
Derici sumacı (<i>Rhus coriaria</i>)	Bitkinin tamamı	Sarı ve tonları
Papatya (<i>Anthemis tinctoria</i>)	Bitkinin tamamı	Sarı, yeşil
Siğirkuyruğu (<i>Verbascum phlomoides</i>)	Gövde-yaprakları	Sarı ve tonları
Adaçayı (<i>Salvia triloba</i>)	Bitkinin tamamı	Hardal, yeşil, sarı
Yarpuz (<i>Mentha tomentosa</i>)	Bitkinin tamamı	Sarı ve tonları
Sergil (<i>Plumbago europeae</i>)	Bitkinin tamamı	Sarı ve tonları

Türkiye’de kendiliğinden yetişen ve kültüre alınan boya bitkileri, Dünya’da da pek çok ülkede kullanılmaktadır. Bazı ülkelerde, bu bitkiler dışında yosun ve likenlerinde bitkisel boyacılıkta kullanıldığı bildirilmektedir (Feddersen-Fieler, 1982). Hindistan ve Çin gibi Uzak Doğu ülkelerinde bulunan İndigodan da bitkisel boyacılıkta önemli bir renk olan mavi renk elde edilmektedir (Harmancıoğlu, 1955). Kimi boya bitkilerin tamamı boyama için kullanılırken, kimilerinin belirli bir kısmından (çiçek, kök, yaprak vb.) yararlanılmaktadır. Bitkinin tamamından veya belirli kısımlarından yararlanmak gerektiğinde dikkat edilecek nokta toplama zamanının çok iyi bir şekilde saptanmış olmasıdır. Genellikle toplanacak kısmının en olgun olduğu zaman, toplama zamanı olarak uygundur. Örneğin; çiçekler açtığı anda, yaprak tam büyüklüğünü aldığı anda, tohum olgunlaştığında, köklerinde boyarmadde olgunluğa eriştiğinde (mesela ilkbaharda) toplanır. Boya bitkilerinin en iyi adapte olduğu yöreden toplanması boya kalitesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü ekolojik şartlar bir bitkideki boyarmadde miktarını ve niteliğini etkileyen en önemli faktördür. Uygun bir şekilde toplanan boya bitkileri ile boyama işlemi, bitkiler ya yaşken ya da kurutulup depolanarak, kullanım zamanı yapılır. Kurutmanın gölgede ve havadar bir yerde ya da çok sıcak olmayan bir etüvde yapılması tavsiye edilir. Bitkilerden küflenme ve çürüme boyarmaddenin miktarı ve niteliğine kötü etki yapar. Kurutulan bitkinin depolanması bez ve kağıt torbalarda yapılmalıdır. Ayrıca bitki cinsine bağlı olmasına karşın uzun yıllar saklanan bitkilerin boyarmadde miktarı ve özelliklerinde değişme olmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLISIONS AND RECOMMENDATIONS)

Dünya’da bitkisel boyacılık geleneksel el sanatlarının yoğun olarak yapıldığı ülkelerde yöresel olarak halen devam etmektedir. Türkiye’de tarihi çok eski olan bitkisel boyacılık sanatı günümüzde yeniden canlandırmak ve geliştirmek amacıyla birçok çalışmalar ve projeler yapılmıştır. Halen yöresel olarak yapılan bitkisel boyacılığın geliştirilmesi geleneksel Türk el dokuması halı ve kilim ipliklerinin boyanması açısından çok önem taşımaktadır. Türk el dokuması halıların her yönüyle kalitesini yükseltmek ve dünyadaki eski yerini kazandırmak ipliklerin boyanmasında bitkisel boya kullanılmasını gerekli kılmıştır. Dokumada kullanılan teknik, hammadde, desen geleneksel olsa bile renklendirmede kullanılan boyanın kimyasal olması geleneksel halının değerini düşüren bir faktör olmaktadır. Bu nedenle bitkisel boyacılığın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çok önemlidir. Türkiye boya bitkileri potansiyeli bakımından önemli bir floraya sahiptir. Bu boya bitkilerinin yöresel ve bilimsel yöntemlerle boyacılıkta kullanılması, elde edilen renklerin belirlenmesi bitkisel boyacılık geleneğinin yaşatılmasıyla mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Barber, E.J.W., (1992). Prehistoric Textiles, Princeton University Press.
- Baykara, T., (1967). Cehri Üzerine Notlar. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi 8(16). Türkiye.
- Dölen, E., (1992). Tekstil Tarihi. Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları No:92/1, Matbaa Eğitimi Bölümü Yayın No:6 İstanbul.
- Feddersen-Fieler, G., (1982). Farben aus der natur. Eine Sammiung Alter und Neuer Farbrezepte für das Farben auf Wolle,

Seide, Baumwolle und Leinen 3. Verbesserte Auflage. Verlag M. Und H. Schaper, 173 s, Hannover.

- Harmancıoğlu, M., (1955). Türkiye’de Bulunan Önemli Bitki Boyalarından Elde Olunan Renklerin Çeşitli Müessirlere Karşı Yün Üzerinde Haslık Dereceleri. Ankara Üniversitesi Yayını: 77/41. A.Ü. Basımevi. 210 s. Ankara.
- Küçükerman, Ö., (2002). 1855 Paris Güzel Sanatlar Sergisi ve Osmanlı İmparatorluğundaki Yansımaları, Antik Dekor, Sayı:69, İstanbul.
- Öztürk, İ., (1982). Bitki Boyaları Üzerine Birkaç Not ve Yenikent Köyünden Boyama Örnekleri, Türk Etnografya Dergisi, Sayı: 17, Ankara.
- Soysaldı, A., (1999). Türk Kilimlerinde Dokuma Teknikleri Ve Boyama Özellikleri. ERDEM, Halı Özel Sayısı-111, AKDITYK, Atatürk Kültür Merkezi Yay, Ankara, C:10,S:30 (599-614).
- Uğur, G., (1988). Türk Halılarında Doğal Renkler ve Boyalar. İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No:289, Sanat Dizisi:42, Ankara.